enguera
seminaris d'estiu
seminarios de verano

SERVEIS SOCIALS, ACCIÓ COMUNITÀRIA I PARTICIPACIÓ CIUTADANA, UN NOU MARC PER A LA INCLUSIÓ. *Nous escenaris, reptes, estratègia i metodologia.*

Carles Riera i Albert

Sociòleg. President de la Fundació Desenvolupament Comunitari.

(Aquest treball s'ha fet amb la col·laboració de les persones dels equips de participació ciutadana i de mediació comunitària de la Fundació Desenvolupament Comunitari, especialment de: Josep Maria Navarro, Elizabeth Uribe, Genisa Prats i Mercè Zegrí.)

1. Introducció.

Al llarg del segle XX, s'han succeït tota una sèrie de canvis i modificacions en la forma de viure i de conviure, així com d'ocupar l'espai públic.

Aquests canvis tenen el seu origen i procedeixen, entre d'altres, de dues situacions. D'una part, la feminització que el món del treball i la societat en general van rebre i que ha significat no solament més dones en el món laboral, fora de l'espai privat, de la casa, sinó també noves maneres femenines d'estar i de fer en les relacions socials, en l'hàbitat i en l'espai públic. Per una altra, l'augment en nombre i intensitat dels fluxos migratoris, constants en la història humana, que accentuen l'experiència de la paradoxal pluralitat dels éssers humans a la vegada que augmenta la seva proximitat convivencial, i, amb ell, la necessitat de resoldre aquells aspectes de la relació on es fan presents, no solament les diferències, sinó també les disparitats. Finalment els canvis econòmics i en els sistemes productius, així com en el sistema educatiu, i l'accelerada urbanització de la població s'han sumat als factors abans esmentats per a donar com a resultat una societat en ràpid procés de canvi.

Efectivament i de forma especialment rellevant en el medi urbà, la composició de les nostres societats esdevé progressivament complexa i multicultural. La proliferació i diversificació d'identificacions culturals, individuals i grupals, en les societats occidentals modernes (estètiques, creences, estils de vida, formes de família, consums i consumismes identificadors, hàbits en general) configuren una constel·lació de cultures que creen fortes microidentitats i a l'hora fragmenten la macroidentitat col·lectiva.

El que finalment ens ha deixat el segle XX és un llegat paradoxal: aporta oportunitats de desenvolupament i creativitat socials, a la vegada que intensifica els conflictes de convivència, els riscos de pèrdua de cohesió i la competència en l'espai públic.

Pel que fa a les tensions entre cohesió i fragmentació que actuen en les nostres societats, és la crisi dels grans referents tradicionals que han cohesionat les nostres societats, més que no pas els impactes de les noves migracions, els que han provocat l'actual dinàmica de fragmentació: crisi de la família, del treball, de la religiositat, deslocalització i desarticulació de les activitats de la vida quotidiana, etc. Les noves poblacions afegeixen diversitat i contraposen majors identitats col·lectives i cohesions comunitàries. Són poblacions amb fortes articulacions internes, així com amb fortes xarxes familiars i religioses, en moments de baixa cohesió de les nostres societats modernes.

La precarietat laboral, l'alt cost de l'habitatge i la pèrdua de les solidaritats tradicionals, generen vulnerabilitats i contestacions productores de noves modalitats del conflicte social.

Catalunya és un dels territoris amb moviments humans més intensos i continuats, així com amb processos de canvi social més accelerats.

El problema, doncs, pot definir-se en termes de quina serà la identitat de les polítiques públiques en les societats d'identitats múltiples, quan la funció homogeneïtzadora que tradicionalment han tingut els serveis socials resta caduca i les polítiques redistributives esdevenen més complexes. Efectivament, es tractarà de mantenir i reforçar les polítiques de redistribució i d'igualtat d'oportunitats adaptant-les a una major diversitat d'hàbits i, més que homogeneïtzar, caldrà mediar per tal d'articular xarxes i vincles de pertinença, així com negociar pactes de convivència construint projectes compartits en comunitats de territori.

La construcció d'aquests projectes compartits es podrà realitzar a partir de:

1. Pactes de convivència en l'espai públic que incloguin acords sobre els usos dels espais i recursos urbans d'ús col·lectiu, i desenvolupament de les pràctiques de mediació comunitària necessàries.
2. Processos participatius a diferents escales del territori que promoguin la corresponsabilització de les diferents xarxes i comunitats en el foment del bé públic, del benestar comú i del desenvolupament social del territori concernit.
3. Espais de diàleg entre col·lectius socials, l'administració i agents privats. Per tal de resoldre conflictes d'interessos i de valors que es produeixen entre ells amb l'us intensiu del territori.
4. Potenciar processos d'inclusió social de la població beneficiària del sistema de serveis socials, mitjançant processos de treball social comunitari.